

ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ ТА ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ США ТА УКРАЇНИ

Олена Мартинюк

У статті розглянуто зміст та форми організації навчального процесу для підготовки магістрів перекладу технічного профілю в університетах США та України, наведено порівняльну характеристику особливостей професійної підготовки фахівців у сфері технічного перекладу у США та Україні.

Ключові слова: магістр, навчальна програма, технічний переклад, спеціалізація, професійна підготовка.

На сучасному етапі розвитку науки та техніки Україна налагоджує співпрацю з багатьма країнами світу. Збільшення обсягу науково-технічної літератури, що надходить з-за кордону, посилює роль технічного перекладу як засобу, що надає можливість обміну спеціальною технічною інформацією, представленою іноземними мовами. Міжнародна співпраця у сфері впровадження нових технічних розробок, використання революційних технологій виготовлення продукції та надання послуг дедалі більше зумовлюють необхідність підготовки висококваліфікованих перекладачів технічного профілю.

Потреба формування відповідних вмінь та навичок перекладацької діяльності спонукає працівників освіти розв'язати комплекс завдань, пов'язаних із розробкою програм підготовки майбутніх фахівців у галузі технічного перекладу. На етапі становлення системи освіти України, з появою нової Концепції організації підготовки магістрів в Україні постає проблема вдосконалення навчальних програм підготовки магістрів перекладу технічної спеціалізації з належною мовною та перекладацькою компетенцією.

Ефективність заходів щодо поліпшення якості підготовки перекладачів багато в чому залежить від урахування позитивних складових зарубіжного досвіду у цій сфері професійної освіти, зокрема досвіду США, що посідає чільне місце серед провідних країн з високим рівнем підготовки кваліфікованих фахівців перекладацької галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як свідчать результати нашого наукового пошуку, ця проблема є винятково важливою та малодослідженою на сучасному етапі. Окремі аспекти даної проблеми висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, у працях Н. Бідюк, Г. Воронки, Т. Георгієвої, А. Іванової, С. Корсака, Т. Кошманової, І. Марцінківського, А. Парінова, Л. Пуховської, С. Романової та ін. (професійна підготовка фахівців у зарубіжній школі), Т. Ганічевої, А. Гроса, Р. Кріса, Ф. Лімбаха, О. Павлик, Е. Піма, Б. Рубрехта,

Н. Соболю, Л. Тархової, О. Шупти, А. Янковця (професійна підготовка перекладачів), С. Панова (професіоналізм технічного перекладача), М. Прадівлянного (формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей), М. Чех (проблеми професійної підготовки технічних перекладачів).

Незважаючи на низку зазначених вище наукових досліджень, зміст та форми організації навчання майбутніх магістрів перекладу технічного профілю в університетах України та США не були предметом окремих наукових досліджень і потребують ґрунтовного аналізу та системного вивчення.

Метою пропонованої наукової статті є порівняльно-педагогічна характеристика змісту та форм організації навчання майбутніх магістрів перекладу технічного профілю на основі навчальних програм провідних ВНЗ США та України.

Головними завданнями дослідження є:

- аналіз змісту та форм організації навчального процесу для підготовки магістрів технічного перекладу в університетах США;
- аналіз змісту та форм організації навчання майбутніх магістрів перекладу технічної спеціалізації у вищих навчальних закладах України;
- порівняльна характеристика особливостей процесу професійної підготовки магістрів перекладу технічного профілю в Україні та США;
- виділення позитивних аспектів зарубіжного досвіду та визначення можливостей їх упровадження в систему освіти України.

Поняття «технічного перекладу» увійшло в побут у сімдесяті – вісімдесяті роки ХХ століття. Це поняття означає переклад тексту з великою кількістю вузькоспеціалізованих термінів з певної галузі техніки з однієї мови іншою. У першу чергу, мова йде про тексти, пов'язані з інженерними науками, а саме: інструкції з експлуатації, описи продукції, технічна документація до великих об'єктів, наприклад, гідроелектростанції або навіть вертольоту. Також існує безліч спеціалізованої літератури, підручників, журналів зі статтями технічної тематики. Попит на технічний переклад постійно зростає у зв'язку з глобалізацією експорту та імпорту. Величезна кількість продукції продається на міжнародних ринках, у першу чергу, мова йде про комп'ютерну техніку, автотехніку, електротехніку та машинобудування. Вимоги до якості продукції, як правило, передбачають і необхідну для використання продукту інформацію для користувача у формі інструкції або технічного опису. Вся документація має бути перекладена мовою, якою володіють кінцеві користувачі продукту. Складання документації кількома мовами одночасно, як показує практика, значно підвищує витрати виробника.

Починаючи з 80-х років минулого століття, з'явилася нова професія, що передбачає роботу з технічними перекладами: «вузькоспеціалізований перекладач» або «технічний перекладач». Складнощі, що виникають під час виконання технічного перекладу, полягають не тільки в тому, що перекладач повинен досконало володіти вихідною і цільовою мовою. Вузька спеціалізація технічної документації вимагає розуміння суті матеріалу та врахування законодавчих вимог та технічних норм країни, в якій буде використовуватися той чи інший технічний документ.

Таким чином, щоб здійснювати високоякісний технічний переклад,

необхідно, насамперед, отримати належну професійну освіту за однією з програм підготовки технічних перекладачів вищого навчального закладу. В Україні підготовка перекладачів технічного профілю здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста та магістра, у США – бакалавра та магістра, до того ж існують навчальні програми, що передбачають отримання Сертифіката про отримання відповідної кваліфікації у цій сфері. Найвищий рівень перекладацької компетенції у процесі професійної підготовки фахівців з технічного перекладу у вищій школі забезпечується саме магістерськими програмами навчання.

У США термін навчання для здобуття ступеня магістра з перекладу (в тому числі й технічного профілю) становить, як правило, 1–2 роки, залежно від підходу до професійної підготовки перекладачів на рівні окремого ВНЗ, змісту навчальної програми, сфери спеціалізації майбутніх фахівців, форми навчання та інтенсивності навчального процесу. Кількість кредитів та перелік навчальних дисциплін визначається самим університетом, здебільшого це 24–30 кредитів для 1 року та 36–60 кредитів для 2 років навчання. Найбільш поширеною іноземною мовою, яка вивчається у рамках програм на здобуття ступеня магістра у сфері технічного перекладу, є японська мова. Це пояснюється бурхливим розвитком науки та техніки в Японії, зацікавленістю США у найновіших науково-технічних досягненнях цієї країни та прагненнями обох країн до співпраці з метою спільного розроблення та впровадження новітніх технологій у різні сфери людської діяльності [5].

Зміст магістерських програм професійної підготовки фахівців з технічного перекладу у США, здебільшого, вимагає наявності у студентів необхідної технічної кваліфікації. Такі програми розроблені з метою розширення сфери професійної діяльності до міжнародного рівня завдяки вільному володінню іноземною мовою та перекладацькій компетенції, набутій у процесі поглибленого вивчення перекладу.

Навчальний план охоплює дисципліни з мовознавства, риторики, суспільствознавства, сучасних технологій, технічної мови та перекладу технічної літератури, дослідження технічної літератури, правознавства для перекладачів, пошуку інформації в мережі Інтернет для перекладачів, застосування програмного забезпечення у процесі перекладу, створення веб-сторінок та ін. При цьому існує можливість одночасного освоєння технічних, інженерних, наукових дисциплін. Навчальні дисципліни такого характеру забезпечують можливість ефективного спілкування, взаємодії у сфері техніки та технологій, читання, розуміння та перекладу спеціалізованої технічної літератури (технічних документів, специфікацій, інструкцій з використання виробів, патентних документів, технічних брошур, записів тощо) [5].

Так, наприклад, програма на здобуття ступеня магістра інженерних наук зі спеціалізацією у сфері технічної японської мови та перекладу стаціонарної (можливий дистанційний варіант) форми навчання тривалістю 1–2 роки Університету Вісконсін-Медісон передбачена для студентів, що вже отримали необхідну кваліфікацію у галузі інженерії. Програма охоплює широкий спектр питань щодо вживання японської технічної термінології, розвитку технологій у США та Японії та, певною мірою, дає студентам змогу самим окреслювати коло професійних інтересів шляхом індивідуального підбору навчального матеріалу.

Навчальний процес охоплює 24 кредити. Навчальний план включає такі дисципліни:

- вступні (за необхідності): «Технічна японська мова та переклад, базовий рівень I, II» (6 кредитів);
- обов'язкові: «Технічна японська мова та переклад, середній рівень I, II» (6 кредитів);
- за вибором (мінімум 12 кредитів): «Японська мова для бізнесу та промисловості» (3 кредити), «Семінар з технічної японської мови, поглиблений рівень» (3 кредити), «Дослідження японської технічної літератури» (3 кредити), «Індивідуальне дослідження, технічна японська мова та переклад» (3 кредити). До дисциплін за вибором належить також вступна дисципліна «Технічна японська мова та переклад, базовий рівень I, II» (6 кредитів). Ступінь магістра присвоюється за умови успішного складання 24 навчальних кредитів [7].

За подібним принципом на базі Університету Вашингтона була розроблена у 1990 р. навчальна програма «Технічна японська мова (переклад)» з метою розширення освітніх можливостей у галузі інженерії та задоволення потреби у науковцях та фахівцях з інженерною освітою зі знанням японської мови. Програма розрахована на 2 роки навчання, вона передбачає поглиблене вивчення японської мови технічного спрямування, особливостей вживання та перекладу японської технічної термінології у поєднанні з інженерними дисциплінами. Програма дає змогу (у випадку її успішного завершення) отримати ступінь магістра природничих наук чи магістра природничих наук у галузі інженерії (Master of Science in Engineering) зі спеціалізацією у сфері технічної японської мови (перекладу) – Master of Science in Technical Japanese (translation), Master of Science in Engineering and Technical Japanese (translation) [6].

Особливістю організації процесу навчання є концентрування навчального матеріалу навколо однієї або кількох споріднених галузей. Після короткого періоду вивчення загальноосвітніх дисциплін студенти мають обирати сферу спеціалізації, яка б відповідала потребам ринку перекладацьких послуг та їхнім власним вподобанням, і продовжувати освіту, відповідно до обраного напрямку. Так, наприклад, програма дистанційної форми навчання на здобуття ступеня магістра природничих наук зі спеціалізованого перекладу (японська мова) Університету перекладу Бейбл розрахована на професійну підготовку перекладачів зі знанням японської мови у 4 сферах спеціалізації: література та кінематограф; техніка та наука; економіка управління; міжнародне право. Навчальна програма передбачає складання 60 кредитів з навчальних дисциплін та написання магістерської роботи або підготовку випускного проекту.

За перший рік навчання студенти перших трьох сфер спеціалізації (в тому числі й технічної) опановують такі дисципліни:

- основні: «Грамматика перекладу/Структура речення» (4 кредити), «Грамматика перекладу/Вживання слів» (4 кредити), «Практичне правознавство для перекладачів» (2 кредити), «Основи конспектування матеріалу» (2 кредити); «Пошук інформації в мережі Інтернет для перекладачів» (4 кредити), «Основи підготовки науково-дослідних робіт» (4 кредити);
- семінари за вибором (8 кредитів): «Література/белетристика та

документалістика» (4 кредити), «Переклад субтитрів» (4 кредити), «Переклад комп'ютерних експлуатаційних документів» (4 кредити), «Переклад контрактів японською мовою» (4 кредити), дисципліна «Ідіоми у розмовній англійській мові/Мова субкультур» (2 кредити). Загальна кількість кредитів – 28–30.

На другий рік навчання розподіл кредитів та дисциплін для студентів кожної сфери спеціалізації окремий. Для технічного напрямку передбачено такі дисципліни:

– основні: «Застосування програмного забезпечення у процесі перекладу» (2 кредити), «Створення Веб-сторінок» (2 кредити);

– семінари та дисципліни за вибором (мінімум 16 кредитів): «Англійське писемне мовлення» (4 кредити), «Переклад патентних документів» (4 кредити), «Переклад медичних документів» (4 кредити), «Переклад комп'ютерних експлуатаційних документів» (4 кредити), «Технічний переклад» (4 кредити), «Грамматика перекладу (з японської мови англійською)» (4 кредити), «Переклад у сфері економіки управління» (2 кредити).

Навчальний процес завершується складанням іспиту із професійного перекладу (4 кредити), підготовкою (4 кредити) та написанням магістерської роботи або підготовкою випускного проекту (4 кредити). Загальна кількість кредитів – не менше 32 [4].

Важливим елементом програм підготовки магістрів перекладу технічного профілю у США є застосування програмного забезпечення та здійснення пошуку необхідної інформації в мережі Інтернет. У ВНЗ США студенти вивчають основи високоякісної обробки текстових документів, принципи застосування комп'ютерних словників, глосаріїв та баз даних, особливості редагування машинного перекладу, розміщення інформації на веб-сторінках тощо.

Необхідною вимогою навчальних програм є досвід проживання, навчання або перекладацької практики у країні, мова якої вивчається. Так, наприклад, Університет Вашингтона організовує для своїх студентів, що навчаються за програмою підготовки магістрів інженерії з технічної японської мови (перекладу), проходження літньої практики на провідних підприємствах, в установах чи організаціях Японії [3].

В Україні підготовка фахівців із технічно-перекладацькою спеціалізацією здійснюється Інститутом гуманітарно-технічної освіти Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (кваліфікація магістра: викладач загально-технічних дисциплін та методики навчання технологій, перекладач технічного тексту), Київським інститутом перекладачів при НАН України (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр», можлива спеціалізація у галузі перекладу науково-технічної літератури), Класичним приватним університетом (до основного диплома за вибором студентів може додаватися сертифікат технічного перекладача), Запорізьким національним технічним університетом, Вінницьким національним технічним університетом [3].

Для прикладу, розглянемо основні особливості змісту професійної програми підготовки фахівців напряму «Технологічна освіта» (010103) за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» із профільною спеціалізацією «технічний переклад», що здійснюється на базі НПУ ім. М.П. Драгоманова. До загальних дисциплін, що вивчаються у рамках цієї магістерської програми, належать: «Методика викладання у вищій школі», «Основи наукових досліджень у вищій школі», «Сучасні інформаційні технології в освіті», «Філософія освіти», «Вища освіта і Болонський процес», «Психологія вищої школи», «Педагогіка вищої школи», профільними дисциплінами є «Іноземна мова у професійній сфері», «Технічне перекладознавство», програма передбачає також практичні заняття з технічного перекладу [2]. Як бачимо, характерною рисою цієї освітньо-професійної програми є її педагогічне спрямування, кваліфікація перекладача технічного тексту займає, певною мірою, другорядну позицію.

Наведемо інший приклад. Кафедра технічного перекладу на базі Вінницького національного технічного університету бере участь у підготовці бакалаврів менеджменту з поглибленим вивченням англійської мови на рівні технічного перекладача, здатного здійснювати перекладацьку та референтську діяльність, а також працювати у галузі організаційно-управлінської, представницької, посередницької, збуто-постачальницької діяльності на підприємствах і в установах [1]. Така програма, як і більшість згаданих, передбачає підготовку фахівців за визначеними освітньо-кваліфікаційними напрямками, надаючи студентам можливість додатково розширити свої професійні можливості за рахунок освоєння технічно-перекладацьких дисциплін. На нашу думку, при розробці програм підготовки фахівців з перекладу технічної спеціалізації (в тому числі й програм на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр») варто врахувати досвід зарубіжних країн у цій сфері, а саме зосереджувати увагу на технічно-перекладацьких дисциплінах, техніці перекладу популярних та наукових текстів, аналізі та систематизації термінологічної бази, основах економіки, технічних та природничих наук, оформленні технічної документації, застосуванні інформаційних технологій у процесі перекладацької діяльності, розвитку комунікативної компетенції технічних перекладачів. Необхідною умовою організації навчального процесу має стати використання комп'ютерної техніки, найсучаснішого програмного забезпечення, засвоєння основних принципів редагування результатів машинного перекладу тощо.

Як показує досвід США, для поліпшення рівня підготовки фахівців із технічного перекладу важливим кроком вперед стали б домовленості про співпрацю між вищими навчальними закладами та провідними зарубіжними підприємствами. В результаті цього студенти отримали б можливість вдосконалювати свої кваліфікаційні якості, поглиблювати знання іноземної мови та спеціалізованої термінології в процесі проходження практики в реальному середовищі професійної діяльності.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що система професійної підготовки перекладачів технічного профілю в університетах України потребує подальшого вдосконалення шляхом впровадження нових освітньо-професійних магістерських програм, урахування зарубіжного досвіду освіти у цій сфері та посилення уваги до технічно-перекладацьких дисциплін. Важливим завданням вищих навчальних закладів нашої країни є поліпшення якості викладання технічного перекладу, пов'язаних з ним спеціалізованих дисциплін, та забезпечення сучасними навчально-методичними матеріалами. Сюди варто додати також передбачення можливостей перекладацької практики у професійному іншомовному середовищі, як це здійснюється, наприклад, на базі провідних університетів США.

Список використаних джерел:

1. *Вінницький національний технічний університет [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vstu.edu.ua/ua>.*
2. *Інститут гуманітарно-технічної освіти НПУ ім. М.П. Драгоманова [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ingto.ho.ua>.*
3. *Освітній портал [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua>.*
4. *Babel University Professional School of Translation [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.babel.edu/english>.*
5. *Translation Training Programs and Requirements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.education-portal.com/translation_training.html.*
6. *University of Washington [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hcde.washington.edu/nav-prog-advise/tjp>.*
7. *University of Wisconsin-Madison [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metj.engr.wisc.edu>.*